

سنجش و ارزشیابی

فاطمه جنیدی جعفری
دانشجوی دکترای تکنولوژی آموزشی
دانشگاه علامه طباطبائی

سنجش فعالیت‌های گروهی

«اصول و راهبردها»

اشاره

در یادگیری مشارکتی، یادگیرندگان به صورت گروهی روی «تکلیف‌های مبتنی بر مسئله» برای رسیدن به هدفی خاص کار می‌کنند. مدیریت و سنجش کارهای گروهی در محیط‌های یاددهی-یادگیری با چالش‌های متعددی روبه‌روست. با وجود این چالش‌ها و پیچیدگی‌ها، معلمان و تسهیلگرانی که از فرایندهای آموزشی مؤثر و رویکردهای نوین آگاه هستند، غالباً نمی‌خواهند که یادگیرندگانشان را از تجربه کار گروهی محروم کنند. پیچیدگی سنجش کار گروهی، به ویژه در محیط‌های یادگیری برخط (آنلاین) برجسته‌تر است. توسعه و پیاده‌سازی یک فرایند سنجش شفاف که یادگیری فردی و گروهی را هم‌زمان حمایت کند، حائز اهمیت است.

در این نوشتار، به بیان اصول و راهبردهایی برای سنجش کار گروهی در محیط یادگیری می‌پردازیم. راهبردهایی که در آن‌ها نقش‌های معناداری برای هر یک از افراد گروه تعیین می‌کنند، برای ما تصویری کلی از میزان دانش و مشارکت هر یادگیرنده فراهم می‌آورند. شاید مشارکت نابرابر شایع‌ترین شکایت افراد در مورد فعالیت‌های گروهی باشد. با وجود این می‌توان شیوه‌هایی را به کار برد تا مشارکت برابر در کارهای گروهی تا حدی محقق شود و انتظارات روشن در کارهای گروهی موجب افزایش پاسخ‌گویی شرکت‌کنندگان و تقویت پویایی گروه شود.

کلیدواژه‌ها: کار گروهی، فعالیت گروهی، یادگیری مشارکتی، سنجش کار گروهی

سطوح آموزشی و در زمینه موضوع‌های متفاوت با هم کار کنند (جانسن و دوپل، ۲۰۱۸).

مرور پژوهش‌های مرتبط نشان می‌دهد که یادگیرندگان می‌توانند از فعالیت‌های گروهی مزایای متعددی کسب کنند. بر این اساس، فعالیت گروهی نه تنها اشتراک‌گذاری ایده‌ها و توزیع دانش بین یادگیرندگان را تسهیل می‌کند، بلکه این امکان را فراهم می‌آورد که مطالب درسی به زبانی ترجمه شوند که برای هم‌سالان آشنا و قابل فهم است. معلمان، چه به صورت حضوری و چه به صورت برخط، می‌توانند با استفاده از فعالیت‌های گروهی، ارتباطات اجتماعی قوی و یادگیری عمیق را تقویت کنند. همچنین پژوهش‌های متعددی تأثیر فعالیت‌های گروهی بر پیشرفت یادگیری، تعامل، عزت نفس، مهارت‌های حل مسئله و فرایند اجتماعی شدن یادگیرندگان را تأیید می‌کنند (گیلیس، ۲۰۱۶). همه این مزایا غالباً در شرایطی محقق خواهند شد که سازوکارهای سنجش از رفتارهای یادگیرندگان در گروه وجود داشته باشند. در نبود

مقدمه

وقتی دو یا چند نفر در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند و خواسته‌ها، ویژگی‌ها، انتظارات و هدف‌هایشان به هم گره می‌خورد، عملاً با گروه مواجه هستیم. منشأ یادگیری گروهی را می‌توان در هزاران سال پیش جست‌وجو کرد؛ زمانی که سقراط شاگردانش را به شرکت در فرایندی به نام «هنر گفت‌وگو» دعوت می‌کرد. یادگیری مشارکتی امروزی شامل یادگیرندگانی است که برای دستیابی به هدف‌های مشترک آموزشی به صورت گروهی کار می‌کنند. این شیوه یک راهبرد یادگیری فعال در محیط مشارکتی محسوب می‌شود که در آن یادگیرندگان با هم گفت‌وگو و مباحثه می‌کنند، دیدگاه‌های یکدیگر را می‌شنوند و گاهی به خلق محصول می‌پردازند. فعالیت گروهی که ذیل روش یادگیری مشارکتی به کار می‌رود، روشی یادگیرنده‌محور است که در آن یادگیرندگان می‌توانند در گروه‌های کوچک در تمام

چنین سازو کارهایی ممکن است این مزایا به تحقق نپیوندند. در کنار مزایایی که عنوان شده، مشکلات بالقوه‌ای نیز وجود دارند که می‌توانند بر رضایت یادگیرندگان و برداشت آن‌ها نسبت به رعایت انصاف در سنجش کار گروهی تأثیرگذار باشند؛ مشکلاتی همچون نابرابری میزان مشارکت اعضای گروه، تک‌روی برخی افراد، و تفاوت‌های فردی بین اعضا.

اصول سنجش کارهای گروهی در فرایند یادگیری

در اینجا چند راهبرد و اصل کلی را مطرح می‌کنیم که می‌تواند با موقعیت‌های آموزشی متفاوت تطبیق داده شود و در سنجش کارهای گروهی مد نظر قرار گیرد (گیلز، ۱۷-۱):

۱. علاوه بر سنجش نتیجه و محصول، به سنجش فرایند نیز بپردازید

اگر ارزیابی عادلانه برای شما مهم است، هم فرایند و هم نتیجه کار گروهی باید در نمره‌های یادگیرندگان منعکس شود؛ اگرچه وزن دادن به هر یک بستگی به هدف‌های یادگیری در دوره و تکلیف مورد نظر دارد. این شیوه مسائل مربوط به توزیع نابرابر کارها را تا حد زیادی حل می‌کند.

۲. یادگیرندگان سهم و جایگاهشان را در گروه ارزیابی کنند (خودارزیابی)

از یادگیرندگان بخواهید مهارت‌های کار گروهی خود و مشارکتشان در روند کار را با استفاده از فرم خودارزیابی که شما در اختیارشان قرار می‌دهید، ارزیابی کنند. این مهارت‌ها ممکن است شامل گوش‌دادن به نظرات مخالف یا اقلیت، مدیریت تعارضات و اختلافات در گروه، شرکت در جلسه‌ها، رعایت مهلت‌های تعیین شده، انجام فعالیت‌های پژوهشی و نگارشی و غیره باشد.

۳. تک‌تک افراد گروه را مسئول و پاسخ‌گو بدانید

برای ایجاد انگیزه در تک‌تک یادگیرندگان و جلوگیری از تک‌روی افراد، ارزیابی مشارکت‌های فردی در کنار محصولات و فرایندهای گروهی اهمیت دارد. بنابراین، علاوه بر سنجش کار گروهی، از تک‌تک افراد بخواهید که یادگیری خود را نشان بدهند. این کار می‌تواند از طریق تکلیف‌های نوشتنی، آزمون‌های کوچک یا سایر انواع تکلیف‌های فردی انجام شود. همواره در نظر داشته باشیم که همه اعضای گروه نسبت به محصول نهایی مسئول و پاسخ‌گو هستند.

۴. از یادگیرندگان بخواهید که بویایی گروه خود و مشارکت هم‌تیمی‌هایشان را ارزیابی کنند (همتاسنجی)

با درخواست از اعضای گروه برای تکمیل برگه ارزیابی فرایندهای گروهی، میزان مشارکت اعضای گروه را بسنجید. این ارزیابی می‌تواند شامل مواردی از قبیل میزان تلاش، مشارکت و همکاری، در دسترس بودن افراد، مهارت‌های ارتباطی، عملکردهای مدیریتی،

ارائه ایده‌های متنوع و غیره باشد. البته این راهبرد بی‌عیب و نقصی نیست، چراکه ممکن است یادگیرندگان تحت فشار اجتماعی قرار گیرند تا از یکدیگر حمایت کنند. منتهای زمانی که ارزیابی هم‌سالان به صورت ناشناس انجام گیرد، یا با سایر انواع سنجش‌ها ترکیب شود، می‌تواند اطلاعات مهمی را در مورد بویایی گروه‌ها و تک‌تک افراد در اختیار ما قرار دهد.

۵. برای همتاسنجی مؤثرتر گروه‌های کوچک تشکیل دهید

استفاده از گروه‌های کوچک کمک می‌کند که یادگیرندگان بتوانند یادگیری خود و هم‌گروهی‌هایشان را به حداکثر برسانند. اگر گروه‌ها بزرگ باشند، علاوه بر اینکه انگیزه و تلاش فردی کاهش می‌یابد، سازو کارهایی همچون سنجش همتایان نیز احتمالاً با جدیت و کیفیت کمتری انجام خواهد شد.

۶. در سنجش کارهای گروهی باید به گونه‌ای عمل کنید که شاخص‌های سنجش با هدف‌های یادگیری درس مطابقت داشته باشند

سنجش در هر محیطی و با هر قصدی که باشد، باید مطابقت آن با هدف‌ها دائماً بررسی شود. سنجش کارهای گروهی نیز از این امر مستثنایست.

۷. معیارهای سنجش کار گروهی و قوانین و شرایط انجام کار گروهی را از قبل به یادگیرندگان اعلام کنید

تسهیلگر یا معلم باید از ابتدا به وضوح هدف و عملکرد مورد انتظار در کار گروهی را مشخص کند. همچنین توضیحات کاملی از الزامات تکلیف و فعالیت گروهی را به صورت مکتوب به یادگیرندگان ارائه دهد. برای مثال، میزان وزن‌دهی به هر فعالیت، موعد مقرر برای هر فعالیت، تخصیص وظایف، قوانین گروه، معیارهای سنجش گزارش نهایی، نحوه کسب نمره‌ها در فرایند مشارکت و نحوه همکاری افراد در طول پروژه، مراحل بازخورد در طول فعالیت گروهی و غیره مواردی هستند که در شرایط ایده‌آل بهتر است ابتدا در اختیار یادگیرندگان قرار داده شوند.

طیف وسیعی از سازو کارها وجود دارند که برای اختصاص نمره به هر یک از یادگیرندگان در گروه کاربرد دارند و به ما در بهره‌مندی از مزایای کار گروهی کمک می‌کنند. بنابراین معلمان نیازی به ساخت سازو کارهای جدید برای انجام چنین سنجش‌هایی ندارند. اخیراً نیز تمایل زیادی برای ایجاد ابزارهایی وجود دارد که امکان همکاری مشترک در محیط برخط و تحت وب را فراهم می‌آورند. برخی از این ابزارها امکاناتی برای سنجش و ارزیابی کارهای گروهی در اختیار معلمان و استادان قرار می‌دهند (فیگوریا و همکاران، ۲۰۱۳).

در ادامه جدولی حاوی راهبردها و روش‌های درجه‌بندی کارهای گروهی یادگیرندگان و مزایا و معایب هر یک از این روش‌ها آمده است (وینچستر - ستو، ۲۰۰۲):

معایب	مزایا	روش سنجش
<ul style="list-style-type: none"> مشارکت‌های فردی در نمره‌ها منعکس نمی‌شوند. کار یادگیرندگان پر تلاش‌تر تحت تأثیر کم‌کاری یادگیرندگان ضعیف‌تر قرار می‌گیرد. 	<ul style="list-style-type: none"> همه اعضای گروه در سود و ضرر نتیجه کار گروهی سهیم هستند. کار ارزیاب راحت‌تر خواهد بود. 	<p>نمره مشترک گروهی</p> <p>گروه یک محصول ارائه می‌دهد و همه اعضای گروه فارغ از مشارکت فردی نمره یکسانی دریافت می‌کنند.</p>
<ul style="list-style-type: none"> ممکن است توسط یادگیرندگان ناعادلانه تلقی شود و یادگیرندگان قوی‌تر در معرض کم‌کاری یادگیرندگان ضعیف‌تر قرار گیرند و برعکس. 	<ul style="list-style-type: none"> می‌تواند عامل انگیزشی برای یادگیرندگان باشد تا هم بر کارهای فردی و هم بر کارهای گروهی تمرکز کنند. در نتیجه در هر دو زمینه پیشرفت کنند. 	<p>معدل گروهی</p> <p>هر یک از اعضای گروه ارائه‌ها و گزارش‌های فردی خود را تحویل می‌دهند و امتیاز می‌گیرند و در نهایت معدل کار گروه در نظر گرفته می‌شود.</p>
<ul style="list-style-type: none"> یافتن فعالیت‌هایی که از نظر اندازه و پیچیدگی دقیقاً یکسان باشد، مشکل است. روحیه همکاری و مشارکت را تقویت نمی‌کند. وابستگی وظایف ممکن است پیشرفت برخی را کندتر کند. 	<ul style="list-style-type: none"> یک روش نسبتاً عینی برای اطمینان از مشارکت فردی است. می‌تواند موجب افزایش انگیزه یادگیرندگان شود. امکان‌دادن پاداش به عملکرد مطلوب وجود دارد. 	<p>نمره فردی-وظیفه اختصاصی</p> <p>به هر دانش آموز یک کار اختصاص داده می‌شود تا به نتیجه و محصول نهایی کمک کند و نمره آن کار را دریافت می‌کند.</p>
<ul style="list-style-type: none"> نحوه نوشتن گزارش‌های فردی غالباً برای یادگیرندگان نامشخص است. احتمال سرقت ادبی افزایش می‌یابد. 	<ul style="list-style-type: none"> تضمین‌کننده تلاش فردی است. از نظر یادگیرندگان عادلانه تلقی می‌شود. 	<p>نمره فردی-گزارش فردی</p> <p>هر دانش آموز گزارش فردی خود را درباره کار گروهی می‌نویسد و ارسال می‌کند.</p>
<ul style="list-style-type: none"> ممکن است کار گروهی را کاهش دهد. معلمان و استادان برای طراحی سؤال‌های امتحانی متحمل انجام کار اضافی می‌شوند. 	<ul style="list-style-type: none"> می‌تواند انگیزه برای یادگیری از پروژه گروهی را در یادگیرندگان افزایش دهد. 	<p>نمره فردی-آزمون</p> <p>سؤال‌های امتحانی از پروژه‌های گروهی است و فقط یادگیرندگانی که کاملاً در پروژه مشارکت داشته‌اند، قادر به پاسخ‌گویی خواهند بود.</p>

نتیجه‌گیری

فرایندهای سنجش کارهای گروهی با شکل‌های سنتی و فردی آن متفاوت است. در میان نقش‌های متعددی که معلمان ایفای می‌کنند، سنجش و ارزیابی فعالیت‌های گروهی نیز به دلیل تأثیری که بر کیفیت یادگیری و تقویت مهارت‌های اجتماعی دارد، باید مورد توجه و تأکید قرار گیرد. اما این نوع سنجش، مسئله‌ای چالش‌برانگیز است. چرا که شما در سنجش گروهی درک روشنی از یادگیری هر یک از یادگیرندگان ندارید و تلاش نکردن یک یادگیرنده نمره کل گروه را پایین می‌آورد. این امر ممکن است باعث شود که یادگیرندگان روش ارزیابی ما را ناعادلانه و غیرمنصفانه تلقی کنند. علاوه بر این، مطالعاتی که روی موضوع سنجش و ارزیابی کارهای گروهی انجام شده حاکی از آن است که معلمان عمدتاً در ارزیابی کارهای گروهی، بر نتایج و محصول نهایی متمرکز بوده‌اند و تأکید کمتری بر سنجش روند و فرایندهای کار گروهی داشته‌اند. بنابراین معلمان باید به دنبال روش‌های مؤثر در سنجش فعالیت‌های گروهی باشند.

منابع

1. Le, H., Janssen, J., & Wubbels, T. (2018). Collaborative learning practices: teacher and student perceived obstacles to effective student collaboration, *Cambridge Journal of Education*, 48(1), 103-122.
2. Gillies, R. (2016). Cooperative Learning: Review of Research and Practice. *Australian Journal of Teacher Education*, 41(3).
3. Winchester-Seeto, T. (2002). Assessment of collaborative work – collaboration versus assessment. Invited paper presented at the Annual Uniserve Science Symposium, The University of Sydney.
4. Gibbs, G. (2009). The assessment of group work: lessons from the literature," *Assessment Standards Knowledge Exchange*, pp. 1-17.
5. Centre for Academic Development (CAD) Guidelines, (2013). *Group Work and Group Assessment*, Victoria University of Wellington.
6. Figueria, A & Leal, H. (2013). An Online Tool to Manage and Assess Collaborative Group Work. CRACS & University of Porto, Porto, Portugal.